

De invloed van bewonersparticipatie op klimaatgedrag in het Stadsbeek project

Inventarisatie participatiemaatregelen

Rapport opgesteld door Universiteit Twente, in opdracht van gemeente Enschede

Auteurs: Dr. Beau Warbroek MSc, Dr. Ir. Joanne Vinke-de Kruijf en Mitchell van Dijk

Versie 2.1

22 april 2021

Inhoud

1. Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Onderzoeksaanpak.....	6
1.3 Leeswijzer.....	6
2. Inventarisatie participatiemaatregelen	7
2.1 Overzicht van participatiemaatregelen	8
Fase 0	9
Fase 1	10
Fase 2	10
Fase 3	11
Bijlage.....	13

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Tijdens de hoogtijdagen van de textielindustrie in en rond Enschede hielden waterpompen van de textiel fabrieken het grondwaterpeil laag. Hierdoor ontstond de mogelijkheid om in de lager gelegen gebieden van Enschede de wijken Stadsveld en Pathmos aan te leggen. Het vertrek van de textielindustrie ging gepaard met een toename aan grondwateroverlast. Andere factoren die hebben bijgedragen aan een stijging van het grondwaterniveau en toename in wateroverlast zijn: de combinatie van een toename in verhard oppervlak, meer frequente en heviger regenval en de locatie van de twee buurten (aan de voet van de Oost-Twentse Stuwwal waarop Enschede is gebouwd). Het gevolg is dat bewoners steeds meer en vaker last hebben van water in kruipruimtes en in (lekkende) kelders. Op verschillende locaties rotten zelfs de houten vloeren van woonhuizen door en treedt vochtoverlast in de woningen op. Deze overlast treedt vooral op tijdens periodes van zware regenval. Dit proces versterkt door klimaatverandering wat gepaard gaat met een toename van de hevigheid en frequentie van zware regenbuien.

Om deze waterproblematiek het hoofd te bieden is project Stadsbeek in het leven geroepen. Een combinatie van infiltratie/drainageleidingen, waterbergingen en de aanleg van de Stadsbeek zelf, moet ervoor zorgen dat het grondwaterpeil wordt verlaagd en het water bij hevige regenval wordt geborgen, waarna het gedoseerd wordt afgevoerd. De basis voor het project werd gelegd in 2011 toen de aanleg van een Stadsbeek in beeld kwam als alternatief voor een bergbezinkingsbassin, met name omdat hiermee meer kwaliteit aan de openbare ruimte kon worden toegevoegd. Overigens staat dit project niet op zichzelf. In dezelfde periode is de gemeente naar aanleiding van een extreme bui die gepaard ging met overstromingen (2010) en het Bestuursakkoord Water (2011) gestart met een proeftuin voor risicogestuurd waterbeheer (2012), het verkennen van knelpunten (2012-2013) en het opstellen van een watervisie "Water Verbindt" (Gemeente Enschede, 2012).

Voor het project Stadsbeek is na een uitgebreid vooronderzoek – waarbij ook bewoners nauw betrokken waren – gekozen om één van de originele beekjes die ooit door Enschede liep te herstellen. Nadat de gemeenteraad in mei 2013 goedkeuring gaf voor de ontwikkeling en voorbereiding van de Stadsbeek, is het tracé van de beek bepaald. Ook is er een plan opgesteld met aandacht voor de haalbaarheid, de herkomst van financiële middelen, en het draagvlak onder bewoners. In 2015 is de gemeente ook daadwerkelijk gestart met het informeren en betrekken van bewoners bij het geplande project, onder andere via nieuwsbrieven. In december 2015 heeft de gemeenteraad de plannen voor het project Stadsbeek definitief goedgekeurd (voor meer informatie, zie Groenia, 2019).

De uitvoering van het eerste deel van het project Stadsbeek startte in 2017. Inmiddels wordt ook het derde en laatste deel van project Stadsbeek uitgevoerd. Voor het uitvoeren en evalueren van dit laatste deel deed de gemeente samen met waterschap Vechtstromen een succesvolle subsidieaanvraag bij het uitvoeringsprogramma van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). In het kader van deze subsidie en de gewenste kennisontwikkeling, loopt parallel aan de uitvoering van maatregelen een onderzoek waarin onderzoekers van de Universiteit Twente in opdracht van de gemeente de effecten van bewonersparticipatie in kaart brengen. Dit rapport is geschreven in kader van dit onderzoeksproject.

1.2 Onderzoeksproject

Het realiseren van een klimaatbestendige leefomgeving kan een gemeente niet alleen. Om maatregelen te realiseren is draagvlak nodig. Bovendien kunnen bewoners ook zelf maatregelen treffen, bijvoorbeeld door verharding te vervangen door groen. In het project Stadsbeek speelde bewonersparticipatie een belangrijke rol. Zowel tijdens de voorbereiding als de uitvoering zijn een veelheid aan participatiemaatregelen ingezet. Doel van dit onderzoeksproject is om kennis en inzicht te krijgen in het effect van maatregelen om bewoners te betrekken. In het onderzoek willen we de volgende vraag beantwoorden:

In hoeverre dragen de toegepaste participatiemaatregelen in project Stadsbeek eraan bij dat bewoners zelf klimaatadaptieve maatregelen realiseren op eigen terrein?

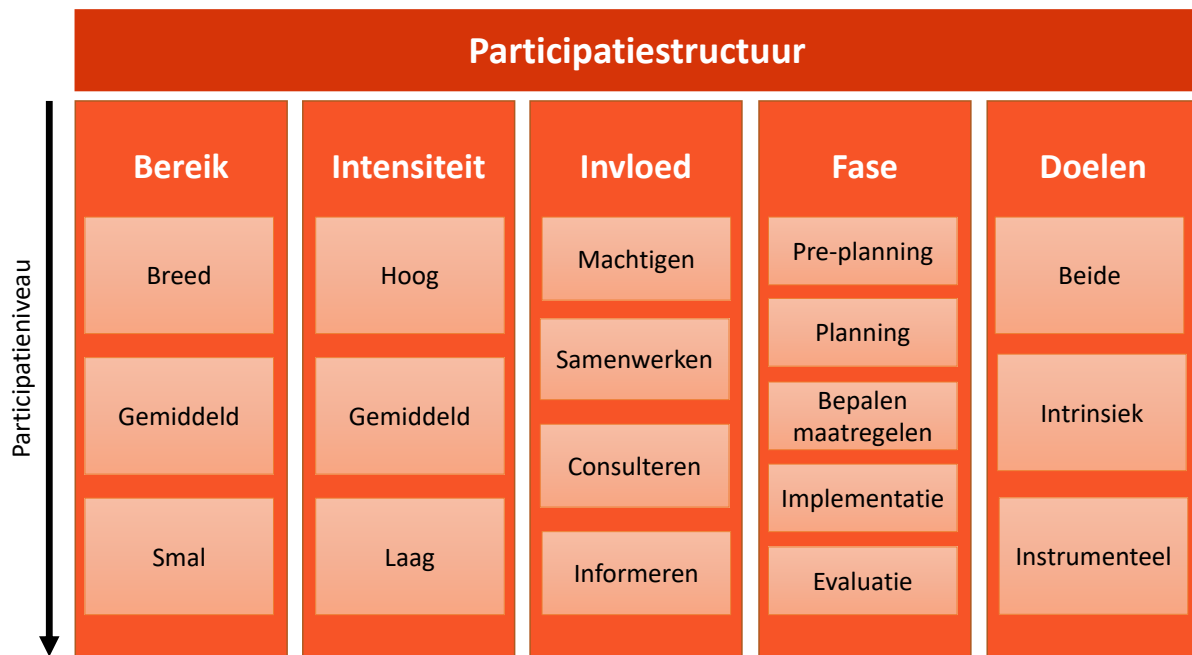
Om vast te stellen in hoeverre de participatiemaatregelen daadwerkelijk hebben bijgedragen aan het uitvoeren van klimaatadaptieve maatregelen door bewoners houden we niet alleen rekening met participatie maar ook met andere factoren, zoals leeftijd, opleidingsniveau, ervaren wateroverlast en inkomensniveau. Welk type klimaatadaptieve maatregelen zinvol zijn hangt samen met de aard van de problematiek. In Pathmos en Stadsveld ervaren bewoners vooral regenwateroverlast en grondwateroverlast. We richten ons daarom in dit onderzoek op de klimaatadaptieve maatregelen die hier betrekking op hebben. Voorbeelden van klimaatadaptieve maatregelen tegen regenwateroverlast zijn het 'vergroenen' van huis en tuin (tegels vervangen met beplanting, geveltuin, groene daken), het afkoppelen van de regenpijp, en het aanleggen van een vijver of wadi. Voor grondwateroverlast zijn dit voorbeeld drainage en het waterbestendig maken van de kruipruimte en kelder.

De onderzoeksresultaten leveren we in twee delen op. Voor u ligt het eerste rapport, waarin we de participatiemaatregelen hebben geïnventariseerd, gecategoriseerd en gevisualiseerd. Onze onderzoeksvraag beantwoorden we in het tweede rapport. Hierin gaan we dieper in op de opzet en resultaten van een enquête die we nog gaan verspreiden onder bewoners in de buurten Stadsveld en Pathmos.

Het belangrijkste doel van dit onderzoek is om te achterhalen in hoeverre en welke toegepaste participatiemaatregelen effectief zijn gebleken om bewoners te bewegen om klimaatadaptieve maatregelen te nemen. Dit levert niet alleen wetenschappelijke maar ook praktische kennis op. De gemeente kan de 'lessons learned' meenemen in toekomstige projecten en programma's die een impact hebben op de openbare ruimte. En onder de noemer van het DPRA bouwen we kennis op waarmee andere overheden hun voordeel kunnen doen.

1.3 Analytisch raamwerk

Om de verschillende participatiemaatregelen die zijn toegepast in het Stadsbeek project op een systematische manier in kaart te brengen, maken we gebruik van het werk van Dietz en Stern (2008). Dietz en Stern definiëren vijf elementen die helpen om participatiemaatregelen te categoriseren: bereik (wie participeert?), intensiteit (inspanning van participatie), invloed (effect van participatie), fase (wanneer participeert men?), en doelen (waarom participatie?). Sarzynski (2015) heeft deze vijf elementen verder uitgewerkt, zie Figuur 1. Onder deze figuur lichten we de verschillende elementen toe.

Figuur 1 Analytisch raamwerk voor participatie (Dietz en Stern, 2008, bewerkt door Sarzynski, 2015)

Het bereik van participatie geeft aan in welke mate de participatiemaatregel is ingezet om een brede of smalle groep te bereiken. Voorbeelden hiervan zijn: (i) breed; een nieuwsbrief die veel inwoners bereikt (alle bewoners van de twee wijken), (ii) gemiddeld; een ontwerpsessie met een groep inwoners (die in een bepaald deel van de wijk wonen, en aangegeven hebben geïnteresseerd te zijn om mee te denken), (iii) smal; projectleiders en betrokken partijen die een besluit nemen.

Intensiteit kijkt naar hoe vaak en hoe lang verschillende participatiemomenten plaatsvinden en duren. Oftewel, *hoeveel* participatie plaatsvindt. De intensiteit van een co-ontwerpsessie is bijvoorbeeld hoger dan wanneer een inwoner een nieuwsbrief ontvangt.

Invloed heeft betrekking op wat er gebeurt wanneer inwoners participeren. Bij informatiebijeenkomsten worden bewoners enkel geïnformeerd. Tevens kan tijdens dit soort bijeenkomsten actief input opgehaald worden bij inwoners (consulteren). Tijdens co-creatie sessies (zoals de ontwerpsessies) trekken gemeente en inwoners samen op, maar zijn de doelen en vormen al op grote lijnen vooraf bepaald. Machtigen gebeurt bijvoorbeeld wanneer er een expertcommissie wordt opgesteld dat bindend advies geeft.

Een vierde element van participatie betreft in welke fase inwoners participeren, ook wel openheid van het proces genoemd. Bij dit element wordt meer waarde toegekend aan processen waarbij inwoners vroegtijdig betrokken worden (vanaf pre-planning, of zelfs meedenken over het doel en de vorm van participatie) en door de verschillende projectfasen heen betrokken blijven.

Bij doelen wordt onderscheid gemaakt tussen de intrinsieke en de instrumentele waarde van participatie. Een intrinsiek doel van participatie kan bijvoorbeeld het integreren van publieke waarden in besluitvorming zijn. Een instrumenteel doel van participatie kan kwaliteitsverbetering van besluitvorming zijn of het oplossen van conflicterende belangen.

1.4 Aanpak van het onderzoek

Voor dit deelonderzoek hebben we een aantal onderzoeksmethoden toegepast. Allereerst hebben we een overzicht van de participatiemaatregelen per fase en per type werkzaamheden (voorbereiding en uitvoering) gemaakt. Voor het maken van dit overzicht hebben we alle 17 nieuwsbrieven van het Stadsbeek project (periode 2015-2021) geanalyseerd en betrokken personen geïnterviewd (periode december 2020 – februari 2021, zie bijlage). Ook hebben we gebruik gemaakt van subsidieaanvragen, de Bouwapp ingezien en konden we voortbouwen op eerder onderzoek door Susan Groenia (2019).

In het tweede deel van het onderzoek willen we achterhalen welke factoren van invloed zijn op het klimaatadaptieve gedrag van bewoners. Aan de hand van deze factoren kan voorspeld worden welke bewoners meer klimaat adaptieve maatregelen zullen nemen, en hoe bepaalde groepen bewoners het best benaderd kunnen worden om hun klimaatadaptieve gedrag positief te beïnvloeden. Op basis van een systematische literatuurstudie formuleren we aannames (hypotheses) die we met behulp van een enquête willen toetsen. De uitkomsten van de literatuurstudie en de enquête zijn onderdeel van het tweede deel van de rapportage.

1.3 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 geven we het overzicht van de toegepaste participatiemaatregelen in project Stadsbeek. We geven een visuele samenvatting van het participatieproces en lichten deze toe. We sluiten dit rapport af met een korte conclusie. Een lijst van geïnterviewde personen is opgenomen in de bijlage van dit rapport.

2. Inventarisatie participatiemaatregelen

In dit hoofdstuk tonen we het overzicht van de participatiemaatregelen die in de verschillende fases binnen project Stadsbeek zijn toegepast. De participatiemaatregelen zijn samengevat in de visualisatie op pagina 6. In paragraaf 2.1 lichten we de participatiemaatregelen per fase toe. In lijn met het verloop van project Stadsbeek is onderscheid gemaakt tussen de volgende fases (zie ook Figuur 2):

Fase 0: Draagvlak creëren voor projectidee Stadsbeek bij bewoners en gemeenteraad.

Fase 1: Aanleg Stadsbeek: deel Rembrandtlaan & Bruggertstraat.

Fase 2: Aanleg Stadsbeek: deel B.W. ter Kuilestraat & Pinkeltjesplein.

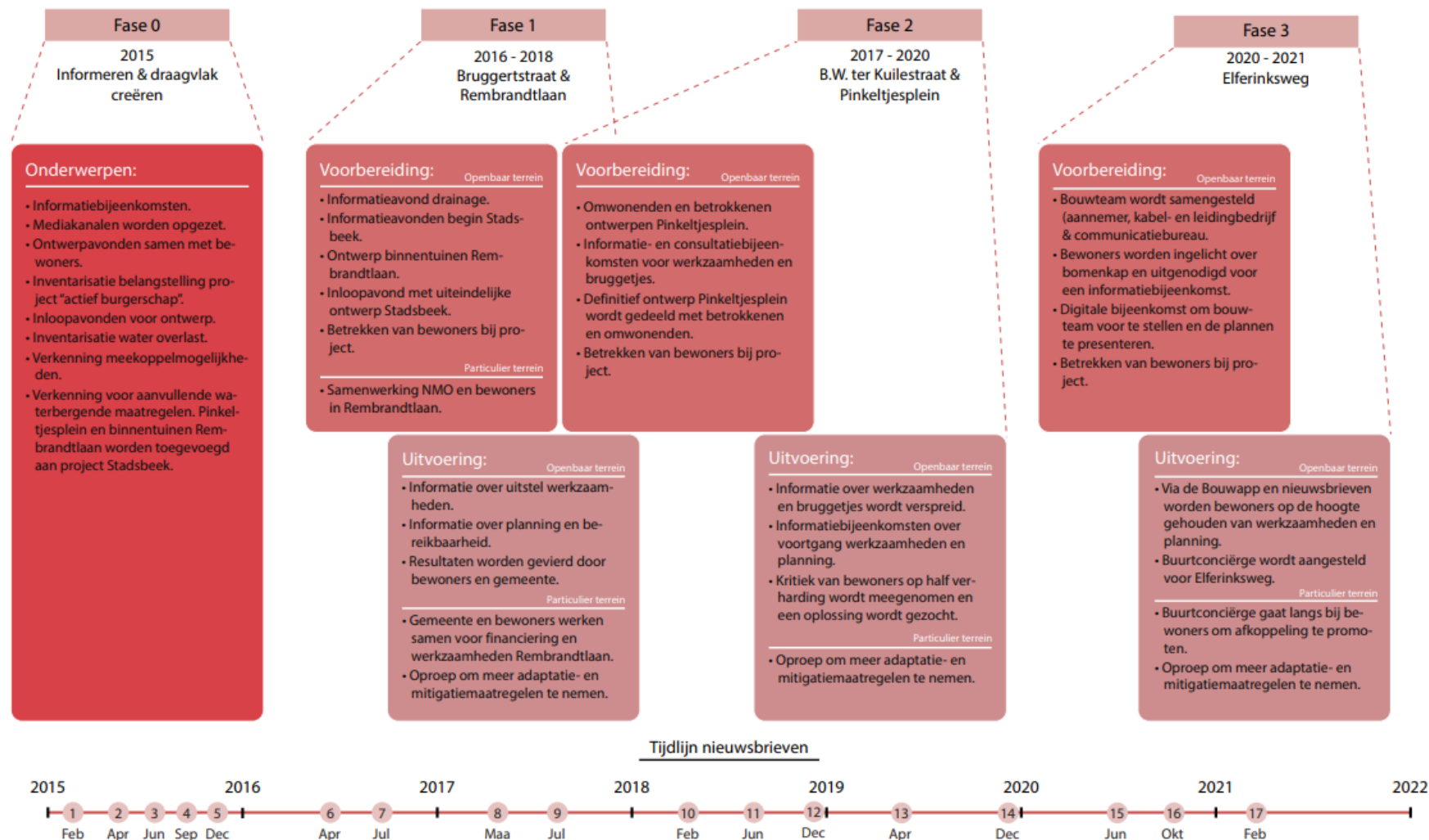
Fase 3: Aanleg Stadsbeek: deel Elferinksweg.

Figuur 2 – Het tracé van de Stadsbeek inclusief de straatnamen van de straten waar de beek doorheen loopt (Gemeente Enschede, 2015)

Per fase maken we onderscheid tussen de participatiemaatregelen tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase. In de visualisatie op de volgende pagina zijn de participatiemaatregelen overzichtelijk gepresenteerd. De nummers op de tijdlijn onderaan de visualisatie corresponderen met de verschijning van de nieuwsbrieven. In de visualisatie maken we onderscheid tussen voorbereiding en uitvoering en tussen participatiemaatregelen die betrekking hebben op openbaar terrein (aanleg infiltratie- en drainageleidingen, waterbergingsgebieden openbaar terrein en de Stadsbeek) en particulier terrein (afkoppelen en waterberging op particulier terrein). Overigens hebben de meerderheid van de participatiemaatregelen betrekking op de aanleg van de Stadsbeek

Participatiemaatregelen toegepast in project Stadsbeek fase 0 t/m 3.

2.1 Overzicht en analyse van participatiemaatregelen

Op basis van interviews met verschillende partijen die een rol hebben in de realisatie van de Stadsbeek en de nieuwsbrieven die vanuit de gemeente naar bewoners en betrokkenen zijn gestuurd, zijn hieronder de participatiemaatregelen per fase beschreven.

Fase 0

Door de verergerende wateroverlast waar de bewoners van de wijken Pathmos en Stadsveld mee te maken kregen in de afgelopen jaren, besloot de gemeente de situatie aan te pakken. Nadat de knelpunten voor grond- en regenwateroverlast door een grondig vooronderzoek waren vastgesteld, werd er een Masterplan Water opgezet door de gemeente waarin integraal ontwerpen centraal stond. Hoewel het oorspronkelijke idee binnen de gemeente was om een bergbezinkingsbassin op te stellen, werd er uiteindelijk voor een alternatief gekozen: project Stadsbeek. Het initiatief van een projectleider en landschapsarchitect om één van de originele stadsbeken te herstellen kreeg snel draagvlak binnen de gemeente. Tijdens verschillende informatiebijeenkomsten zijn bewoners geïnformeerd over de oorzaken van de wateroverlast, het feit dat deze in de komende jaren erger zou kunnen worden, en een mogelijke oplossing. Naar aanleiding hiervan ontstond onder de bewoners ook draagvlak. Dit zorgde ervoor dat in februari 2015 de eerste informatiebijeenkomsten over de Stadsbeek werden georganiseerd, waar de bewoners meer informatie kregen over de huidige situatie en een mogelijke oplossing¹. Ook werd een website, een informatielijn, en een mailadres opgezet, om bewoners op de hoogte te houden van mogelijke ontwikkelingen rondom het project. Regelmatig werden er nieuwsbrieven verspreid. Tijdens de eerste bijeenkomsten konden bewoners zich opgeven om mee te werken aan het ontwerp van de Stadsbeek. Ook werd de kans geboden om als bewoner zelf initiatieven op te starten. Vanaf het begin (en door de voorbereidingen en uitvoering heen) is dus ingezet op het bereiken van een breed publiek door het versturen van de nieuwsbrieven naar de bewoners van de twee wijken (**bereik**; breed, **Fase**; participatie door alle fases heen). Met de informatiebijeenkomsten bereikt de gemeente een smaller publiek (**bereik**), maar verhoogt dit de intensiteit en is er ruimte voor consultatie (**invloed**).

Gedurende Fase 0 zijn vervolgens zes ontwerpavonden georganiseerd waar gemiddeld 10-15 bewoners samen met een landschapsarchitect werkten aan het ontwerp van de Stadsbeek. Via een iteratief proces met verschillende bijeenkomsten werd uiteindelijk een ontwerp gekozen en werd het project in drie fases opgedeeld. Vervolgens werd er een plan opgesteld waarin werd uitgelegd dat het plan haalbaar was, waar de financiële middelen vandaan zouden komen, en dat er voldoende draagvlak was onder bewoners. Dit plan werd vervolgens in 2015 voorgelegd aan de raad en samen met het participatieve proces waarmee het project werd opgestart, zorgde het ervoor dat Project Stadsbeek kon rekenen op goedkeuring en een breed draagvlak binnen de raad. De ontwerpavonden in deze fase karakteriseren zich in het bijzonder door een hoge **intensiteit** van participatie en een hoge **invloed** van de participatiemaatregelen. Alhoewel de maatregelen vastlagen, alsmede bepaalde onderdelen in het ontwerp, gaf de gemeente ruimte aan inwoners om mee te denken en het ontwerp mede vorm te geven. Het doel van de ontwerpavonden is zowel instrumenteel (verfijnen ontwerp Stadsbeek met input van inwoners) als intrinsiek (het toevoegen van publieke waarde in het ontwerpproces voor draagvlak) geweest.

¹ Net als de fases werd ook hier het idee van Stadsbeek opgeknipt in drie delen, waarbij drie informatiebijeenkomsten werden georganiseerd met gemiddeld 100 bewoners per avond

Tijdens Fase 0 werd ook een inventarisatie van wateroverlast uitgevoerd, en werd besloten om een infiltratie/drainagestelsel aan te leggen in zeven straten welke uiteindelijk verbonden zou worden met de toekomstige Stadsbeek. Als laatste werd samen met een basisschool, een kerk, en een moskee gekeken of er ook mogelijkheden waren voor het mee koppelen van andere zaken. Dit heeft er onder andere toe geleid dat het schoolplein van de basisschool werd heringericht en 'vergroend'. Ook werd de renovatie van het Pinkeltjesplein toegevoegd aan het project.

Fase 1

Fase 1 van het Stadsbeek project beslaat vooral de werkzaamheden in de Bruggertstraat en de Rembrandtlaan. Het aanleggen van de drainage in zeven aanliggende straten (Plataanstraat, Lindestraat, Populierenstraat, Beukstraat, Esdoornstraat, Kastanjestraat, het Josinkmorsplein) behoort ook tot deze fase. In Fase 1 besloot de gemeente voor een reguliere uitvoering. Dit houdt in dat de gemeente een aanbestedingsprocedure opstart op basis van een vooraf bepaald plan en ontwerp. Kostprijs is hierin een belangrijke factor.

De voorbereidingen voor Fase 1 startten in April 2016. De gemeente organiseerde informatieavonden voor de bewoners uit de straten waar het drainagestelsel zou worden aangelegd en voor de bewoners van de Bruggertstraat en de Rembrandtlaan om het begin van project Stadsbeek aan te kondigen. Tijdens de voorbereidingen werd een inloopavond georganiseerd waarbij het uiteindelijke ontwerp voor de Stadsbeek werd gepresenteerd. De inloop- en informatieavonden hebben een gemiddeld **bereik**, lage **invloed** (informereren en consulteren), gemiddelde **intensiteit**, en dienen vooral als **doel** om de inwoners betrokken te houden bij de voortgang (instrumenteel).

In fase 0 zijn naast het Pinkeltjesplein ook de binnentuinen tussen de flats van de Rembrandtlaan als kans benoemd voor het realiseren van extra waterbergende maatregelen. Deze tuinen zijn in eigendom van de Vereniging van Eigenaren (VVE) en geen openbare ruimte. Onder bewoners was er veel enthousiasme om de binnentuinen mooier te maken. Voor de gemeente boden de binnentuinen een kans om de hemelwaterafvoer van de portiekflats af te koppelen en waterbergingsgebieden aan te leggen in de tussenliggende tuinen. In 2016 hebben bewoners samen met NMO (Natuur en Milieu Overijssel) ontwerpen gemaakt. De eerste twee (van de zes) tuinen zijn in 2017 met provinciale subsidie al daadwerkelijk aangelegd. Voor de aanleg van de vier andere tuinen is vervolgens ook subsidie aangevraagd. De samenwerking met een VVE en bewoners was voor de gemeente een nieuwe vorm van burgerparticipatie. Met hulp van de gemeente, NMO en de provincie waren zijn burgers zelf aan de slag gegaan met het ontwerpen van waterbergende maatregelen die de kwaliteit van hun leefomgeving verbeteren. Deze activiteit karakteriseert zich door een hoge **intensiteit**, smal **bereik** en zeer hoge **invloed**.

De aanvang van uitvoering van Fase 1 was medio 2016, met de aanleg van de drainage in de zeven eerder genoemde straten. De start van de aanleg van de Stadsbeek was in maart 2017. Via een nieuwsbrief werden bewoners geïnformeerd dat de werkzaamheden zouden beginnen. Daaropvolgende nieuwsbrieven hielden bewoners op de hoogte van de voortgang en de planning. Verder werden bewoners gestimuleerd (via de nieuwsbrief) om tijdens de uitvoering zelf met duurzaamheid en klimaatadaptatie aan de slag te gaan. Toen de aanleg uiteindelijk was afgerond, werd dit gevierd met de bewoners en betrokkenen. De uitvoering van Fase 1 karakteriseert zich door een lage **intensiteit**, breed **bereik** en beperkte **invloed**.

Fase 2

De gemeente koos voor Fase 2 ook voor een reguliere uitvoering. In Fase 2 heeft een wissel van gemeentelijke projectleider plaatsgevonden. Deze verandering zette een knip tussen de voorbereidings- en uitvoeringsfase. Omdat de nieuwe projectleider niet aanwezig was geweest tijdens

de informatie- en consultatiebijeenkomsten die waren georganiseerd in Fase 0, gaf dit een uitdaging voor Fase 2.

De eerste voorbereidingen voor Fase 2 werden opgezet in Maart 2017. Rond dezelfde periode werden ook ontwerpessies georganiseerd voor het Pinkeltjesplein². Omwonenden van het Pinkeltjesplein konden hun wensen uiten over het nieuwe ontwerp voor het Pinkeltjesplein (hoge **invloed**, gemiddelde **intensiteit**, smal **bereik**) Specifieke voorbereidingen voor de uitvoering van Fase 2 begonnen in juli 2017, toen bewoners via een nieuwbrief en een informatie bijeenkomst werden geïnformeerd over de komende werkzaamheden en de bruggetjes.

Op algemene nieuwsbrieven en het presenteren van het uiteindelijke ontwerp van het Pinkeltjesplein na zijn verder weinig activiteiten georganiseerd tussen de zomers van 2017 en 2018. In juni 2018 werd uiteindelijk het begin van de werkzaamheden aangekondigd.

Tijdens de uitvoering van Fase 2 was er naast enkele informatiebijeenkomsten over planning en voortgang weinig focus op het organiseren van participatie. Toen de werkzaamheden waren afgerond werd de mening van bewoners gevraagd (**invloed**: consulteren, **fase**: implementatie). Hieruit kwamen meerdere opmerkingen binnen, waaronder kritiek op de half verharding die voor overlast zorgde voor de bewoners. De gemeente en aannemer namen deze kritiek mee en verschillende aspecten binnen het project werden aangepast, waaronder het type half verharding.

Fase 3

Met de uitdagingen van Fase 2 in het achterhoofd, waaronder enige uitloop van de werkzaamheden (doordat het verleggen van de verschillende kabels en leidingen meer tijd in beslag nam en pas daarna de beek werd aangelegd) en extra overlast voor de bewoners, besloot de gemeente om een andere aanpak te hanteren voor de voorbereiding en uitvoering van Fase 3. Dura Vermeer werd aangesteld als aannemer voor de aanleg van de Stadsbeek in de Elferinksweg omdat deze een integrale totale projectaanpak (voorbereiding en uitvoering) voorstelde. Deze integrale aanpak hield in dat er in plaats van verschillende aannemers voor de aanleg van de Stadsbeek en het verleggen van de kabels en leidingen onder de grond, een Bouwteam zou komen waarin beide partijen vertegenwoordigd zouden zijn. Verder schakelde Dura Vermeer ook het communicatiebedrijf COMcept in om ervoor te zorgen dat duidelijke communicatie met de bewoners te allen tijde werd gewaarborgd en werd een omgevingsmanager aangesteld. Dit betekent dat tijdens de uitvoering in Fase 3, meer ruimte was voor participatie (**fase**: participatie bij implementatie)

Tijdens de voorbereidingen werd door het Bouwteam verschillende nieuwsbrieven uitgestuurd naar de bewoners om ze op de hoogte te houden over de voortgang van de voorbereidingen en de planning. In April 2020 werd door de omgevingsmanager een brief gestuurd naar de bewoners van de Elferinksweg om ze te informeren over de kap van de bomen in de straat. Deze brief werd ook gelijk gebruikt om bewoners uit te nodigen voor een informatiebijeenkomst. Door de coronapandemie was het echter niet mogelijk om een fysieke bijeenkomst te organiseren en uiteindelijk werd er een digitale presentatie voorbereid waarin alle partijen van het Bouwteam zichzelf voorstelden en werd er meer context gegeven over het project. Vragen van bewoners werden tijdens de digitale presentatie direct beantwoord. Ook werd de BouwApp geïntroduceerd. Met de BouwApp worden bewoners op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in de bouwplaats en worden bewoners ook uitgenodigd om zelf bij te dragen met bijvoorbeeld foto's van de bouwplaats of eventuele overlast door te geven. De BouwApp geeft een breder **bereik** dan informatiebijeenkomsten waar inwoners fysiek (of digitaal) aanwezig dienen te zijn.

² Deze activiteiten horen deels bij de informatie- en consultatiesessies van Fase 0.

Uiteindelijk ging de uitvoering van Fase 3 na de bouwvak van 2020 van start en via de BouwApp werden bewoners 2 tot 3 keer per week op de hoogte gehouden van de werkzaamheden. De **intensiteit** van participatie is dan ook tijdens de uitvoering van Fase 3 toegenomen. In Oktober 2020 werd ook een buurtconciërge aangesteld die bij bewoners langs gaat om vragen te beantwoorden en mogelijke problemen op te lossen. Verder heeft de buurtconciërge als taak om zowel op de werkplaats als in de buurt te helpen waar nodig en te peilen wat er speelt bij de bewoners. Door de buurtconciërge in te stellen, ontstaan er meer mogelijkheden om bewoners laagdrempelig te consulteren. In januari 2021 is de buurtconciërge ook langs gegaan bij alle bewoners om de afkoppeling van de regenpijpen in de Stadsbeek te promoten. Hierop kwamen overwegend positieve reacties van bewoners van de Elferinksweg. Hoewel afkoppeling momenteel met alleen de bewoners van de Elferinksweg is besproken, zijn er plannen gemaakt om de afkoppeling ook bij de andere straten te promoten.

3. Tot slot

Door de fases heen zijn er verschillende participatiemaatregelen ingezet door de gemeente Enschede. Het bereik, de intensiteit en invloed van participatie verschillen per project fase. Van meet of aan heeft de gemeente zich ingezet op het informeren van een grote groep bewoners (breed bereik). Zoveel mogelijk inwoners van de twee wijken zijn op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen van project Stadsbeek. In fase 0 is veel aandacht geweest voor intensieve participatie met significante invloed (ontwerpavonden) om draagvlak voor het project te genereren. Deze hoge intensiteit van participatie is ook terug te zien in de planvormingsfasen van het Pinkeltjesplein (fase 2). In fase 3 is extra aandacht geweest voor het betrokken houden van bewoners tijdens de uitvoering van werkzaamheden. In deze fase is een omgevingsmanager, de BouwApp, en de wijkconciërge ingezet. Tijdens de uitvoering van Fase 3 is geïnvesteerd om de bewoner op meerdere manieren, zowel met breed als smal bereik, betrokken te houden.

Lijst van geciteerde bronnen

Dietz, T., Stern, P.C. (Eds.), *Public Participation in Environmental Assessment and Decision Making*, National Academies Press, Washington, DC (2008) <http://www.nap.edu/catalog/12434.html>

Sarzynski, A. (2015). Public participation, civic capacity, and climate change adaptation in cities. *Urban climate*, 14, 52-67. <https://doi.org/10.1016/j.uclim.2015.08.002>

Groenia, S. (2019) *Ruimtelijke Klimaatadaptatie op lokaal niveau: Een vergelijkende studie tussen Enschede en Zwolle*. BSc thesis, Universiteit Twente. <https://essay.utwente.nl/77501/>

Gemeente Enschede (2015), *Nieuwsbrief Stadsbeek, nummer 1*. Gepubliceerd februari 2015.

Gemeente Enschede (2012), *Watervisie. Visie Enschede (2013-2025): Water verbindt*. Gepubliceerd december 2012.

Bijlage: lijst van geïnterviewde personen

- Sylvia Schot-Vos, Projectleider voor Project Stadsbeek en beleidsadviseur bij de gemeente Enschede
- Henk Vischer, Landschapsarchitect bij de gemeente Enschede
- Jaap Batenburg, Senior projectleider bij de gemeente Enschede
- Mariëlle Schrijver, Communicatieadviseur bij COMcept
- Frank Glaubitz, Omgevingsmanager bij Dura Vermeer